

ІДЭАЛ ДАСКАНАЛАГА ЧАЛАВЕКА Ў ЭТНАПЕДАГОГІЦЫ ЯК ІДЭАЛАГІЧНЫ І ГРАМАДЗЯНСКА-ПАТРЫЯТЫЧНЫ АРЫЕНЦІР ВЫХАВАННЯ СУЧАСНАЙ МОЛАДЗІ

Алена Міхайлава, Ягор Ільін

Сучасная дзяржаўная палітыка ў галіне развіцця ідэалагічнага і грамадзянска-патрыятычнага выхавання прадугледжвае фарміраванне талерантнасці і павагі ў моладзі як годных прадстаўнікоў свайго народа і сваёй дзяржавы. Ідэалогія – гэта важнейшы сацыяльны канструкт і інструмент, які дазваляе накіраваць маладое пакаленне ў рэчышча пазітыўнага маральнага выхавання. Фарміраванне сапраўднага патрыятызму, вернасці сваёй Радзіме – гэта найважнейшая, на нашу думку, пазіцыя дзяржавы ў сацыяльнай палітыцы. Такія каштоўнасці этнапедагогікі, як традыцыі, звычаі, рытуалы, казкі, прыклад і аўтарытэт і многія іншыя, могуць дапамагчы стварыць вобраз ідэалу дасканалага чалавека, які будзе актуальным на працягу стагоддзяў. Імкненне да ідэалу ў любой сферы дзейнасці – гэта пастаянная дзейнасць па пошуку лепшага ў пэўным аб'екце або яго ўдасканаленне. У кантэксце разглядаемай праблемы мы лічым, што ідэал дасканалага чалавека дапаможа стварыць этнапедагагічная база традыцыйных каштоўнасцей і інструментаў выхавання, якія выкарыстоўваліся стагоддзі таму нашымі продкамі.

Мы лічым, што вопыт народнай творчасці і фальклору, а таксама базавыя каштоўнасці этнапедагогікі дазваляюць у шырокім спектры разгледзець ідэал дасканалага чалавека. Мноства навукоўцаў і

даследчыкаў перапрацоўвалі і шукалі матэрыял, звязаны з этнасам, нацыяй, яе асаблівасцямі, што дазволіў бы выявіць найбольш спрыяльны шлях развіцця і выхавання маладога пакалення ў сем'ях. Многія прыклады народнай творчасці і побыт нашых продкаў, якія захаваліся да нашага часу, мы выкарыстоўваем для распрацоўкі аптымальнага шляху стварэння ідэала дасканалага чалавека як арыенціру выхавання сучаснай моладзі.

У педагогіцы кожнага народа выхаванне накіравана на фарміраванне падростаючага пакалення ў адпаведнасці з створаным ідэалам. Таму сярод мноства скарбаў народнай педагагічнай мудрасці адно з галоўных месцаў займае ідэя ўдасканалення чалавечай асобы. Без ідэалу немагчыма існавання ўсёй асобы, трываласці яго ўнутранага свету. Ідэал неабходны ў якасці крытэрыю для самапазнання, самавызначэння, ацэнкі сябе і іншых людзей, сродку для стварэння ўпарадкаванасці ў жыццядзейнасці, прадвызначэння стратэгічнай задачы жыцця чалавека.

Таму сярод шматлікіх скарбаў народнай педагагічнай мудрасці адным з асноўных з'яўляецца ідэя ўдасканалення чалавека на розных этапах яго антагенезу. Сам ідэал выконвае значную грамадскую функцыю: аб'ядноўвае знешнія рэакцыі, звязаныя з паводзінамі чалавека, а таксама яго дзейнасць ў сацыяльнай прасторы з унутраным светам (М.Ф. Калашнікаў [4, с. 68], У.М. Конан [5, с. 179]); выкарыстоўваецца ў якасці пэўнага параметру для самавызначэння, самаацэнкі, ацэнкі іншых людзей (В.С. Болбас [1, с. 149], М.Ф. Калашнікаў [4, с. 69]); з'яўляецца сродкам стварэння ўпарадкаванасці ў грамадскай жыццядзейнасці (Э.В. Ільянкоў [3, с. 214]; У.М. Конан [5, с. 178]); прадвызначае стратэгічныя задачы жыцця чалавека (В.С. Болбас [1, с. 150], Э.В. Ільянкоў [3, с. 204]).

Да пачатку XX стагоддзя пад уплывам гістарычных падзей, геапалітычных і прыродна-геаграфічных умоў склаліся спрыяльныя ўмовы для пачатку фарміравання беларускай нацыі (на аснове даследаванняў Э.С. Дубянецкага [2, с. 30], С.Ф. Дубянецкага [7, с. 303] і А.С. Майхровіча [6, с. 652]).

Нацыянальная псіхалогія беларускага народа і яго менталітэт таксама вызначылі адметныя рысы народна-педагагічнага ідэалу: працавітасць і гаспадарлівасць (як аснова дабрабыту чалавека і ўмова жыццядзейнасці сям'і); паважлівае стаўленне да людзей, справядлівасць і калектывізм (як вынік абшчыннага быцця); стрыманасць, асцярожнасць і нешматслоўнасць (якія склаліся ў працэсе цяжкага паднявольнага жыцця, частых спусташальных войнаў);

прастадушнасць, міралюбінасць, цярплівасць і надзвычайная талерантнасць (звязаная з адсутнасцю міжнацыянальнай варожасці і наяўнасцю верацяярпімасці ў адносінах да прадстаўнікоў розных рэлігійных канфесій, а таксама арыентацыяй беларусаў на агульнасацыяльныя каштоўнасці). Дадзеныя рысы як ментальныя якасці беларускага народа адбіліся ў яго вуснай народнай творчасці, у працы, паводзінах, грамадскім укладзе жыццядзейнасці, культуры і г.д.

З нашага пункту гледжання, у сацыяльнай сферы прыйшоў час запусціць інавацыйныя механізмы, якія адпавядаюць сучаснаму часу, але заснаваны на традыцыйных каштоўнасцях, базісе этнапедагогікі, мінулым выхаваўчым вопыце беларусаў. Сістэма адукацыі павінна надаваць асаблівую ўвагу выхаванню грамадзянскасці і патрыятызму ў школьнікаў менавіта ў працэсе навучання, развіцця, зносін, бо у гэты час фарміруюцца лагічныя і прычынна-выніковыя сувязі разумення навакольнага свету і механізмаў яго стварэння, а таксама будуюцца актыўнае ўзаемадзеянне ў дадзеным кірунку з сем'ямі навучэнцаў. Калі для моладзі стварыць усе ўмовы для фарміравання ў іх пачуццяў патрыятызму і грамадзянскасці, то ў выніку дзяржаўны інстытут адукацыі выканае сацыяльны заказ на таленавітых, інтэлектуальных і актыўных юнакоў і дзяўчат, якія ў будучыні будуць здольныя збудаваць новае грамадства на падмурку традыцыйных каштоўнасцей свайго народа.

Такім чынам, патэнцыял этнапедагогікі ў стварэнні сучаснага ідэалу дасканаласці чалавека вельмі значны для вырашэння сацыяльна-псіхалагічных праблем сучаснага грамадства. Соцыум прадстаўляюць людзі, якія выходзяць і развіваюцца ў сям'і, школе, і вынік такога ўздзеяння замацоўваецца з цягам часу ва ўстойлівыя рэакцыі і паводзіны. На нашу думку, цяпер маецца мноства магчымасцей для рэалізацыі этнапедагагічнага падыходу ў выхаванні. Рэсурсы, якія накіроўваюцца на фарміраванне патрыятызму і здаровай, пазітыўнай моладзі, адаб'ваюцца на ўсеагульных паказчыках эфектыўнасці ў розных сферах жыццядзейнасці. Як вядома, чалавек – гэта галоўны дзейны кампанент любой сістэмы ўзаемаадносін. Калі яго выхаванне першапачаткова развівалася ў адмоўным накірунку, прычынай чаго з'яўляецца сям'я, асяроддзе альбо штосьці іншае, то мы не можам казаць пра спрыяльныя прагназуемыя вынікі яго дзейнасці і каштоўнасці для нацыі. Мы лічым, што народная педагогіка – гэта ключ да стварэння дасканаласці прадстаўніка сапраўднай беларускай культуры з усім комплексам традыцыйных каштоўнасцей і інструментаў для стварэння атмасферы прагрэсу і дабрабыту ў мікрасоцыуме.

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. Болбас В.С. Этычная педагогіка беларусаў / В.С. Болбас. – Мн.: Бел. навука, 2004. – 175 с.
2. Дубянецкі Э.С. Беларускі нацыянальны характар: спроба даследавання / Э.С. Дубянецкі // АіВ. – 1995. – №5. – С. 29.
3. Ильенков Э.В. Идеальное и идеал / Философия и культура / Э.В. Ильенков. – М.: Политиздат, 1991. – 464 с. – (Мыслители XX века). – С.203–274.
4. Калашников М.Ф. Идеал и его роль в формировании мировоззрения учащейся молодежи / М.Ф. Калашников / Философия и педагогика: пробл. взаимосвязи. Сборник научн. трудов. – Свердловск, 1988. – С.87–94.
5. Конан У.М. Для вытокаў самапазнання: станаўленне духоўных каштоўнасцей у святле фальклору / У.М. Конан. – Мн.: «Маст. Літэратура», 1989. – 238 с.
6. Майхровіч А.С. Для вытокаў нацыянальнага адраджэння / А.С. Майхровіч // Мысліцелі і асветнікі Беларусі. X – XIX ст.ст. Энцыкл. даведнік / Гал. рэд. Б.І. Сачанка. – Мн.: БелЭн, 1995. – 671 с. – С.647–654.
7. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. У 6 т. Т.5. М – Пуд / Г.П. Пашкоў (гал. рэд.) і інш. – Мн.: БелЭн, 1999. – 594 с.